

RELAȚIILE ÎNTRE INDIVID, SOCIETATE ȘI STAT

Dana TIȚĂ *

Rezumat

Fiecare individ uman tinde să trăiască alături de ceilalți, formând societatea, în interiorul căreia își realizează desăvârșirea, prin intermediul diferitelor sale instituții.

Odată socializați, oamenii încep să interacționeze unii cu alții, dând astfel naștere la raporturi juridice, societatea putând astfel fi văzută ca suma interacțiunilor dintre indivizii care o compun. Pornind din interiorul fiecărui individ, unde există un sistem de valori, acest sistem se extinde la întreaga societate, care reprezintă suma indivizilor aflați în interacțiune unii cu alții.

Toată această viață a societății trebuie să fie într-un fel regularizată, normei juridice revenindu-i această misiune. Dreptul, ca sumă a normelor juridice, nu se poate dezvolta în mod independent, ci strâns legat de realități exterioare fenomenului, ca factorul economic, social, politic, științific ș.a.

La nivelul fiecărei comunități umane, dreptul a reprezentat cel mai puternic factor de uniformizare și de reglementare a relațiilor interindividuale. Dreptul este strâns legat de stat, de la care emană și ale cărui acțiuni le regularizează și le dă substanță, configurând statul de drept.

O analiză a societăților totalitare ne indică importanța pe care dreptul și realizarea deplină a acestuia o au, prin comparația acestor tipuri de societăți cu cele democratice putându-se stabili rolul preeminent pe care norma juridică îl ocupă într-o colectivitate.

Cel mai important factor de configurare a dreptului îl reprezintă omul și sfera juridică a acestuia, unde regăsim drepturile individuale fundamentale. Respectul, recunoașterea, reglementarea și garantarea drepturilor fundamentale ale omului constituie tot atâtea imperative ale statului, acest lucru având drept consecință faptul că, la apărarea acestora vor contribui toate componentele statului.

Cuvinte cheie: *individ, societate, normă juridică, stat de drept, drepturi fundamentale ale omului*

Omului îi este dat să trăiască în comunitate, apropierea de semenii fiind o necesitate resimțită în mod stringent încă de la naștere, când nou-născutul caută instinctiv corpul mamei sale. Odată născut, fiecare individ începe călătoria spre desăvârșire, învățând de la ceilalți, fie familie, fie instituții ale comunității, pentru ca, de la un anumit moment al dezvoltării să poată să se Autodesăvârșască. ”Omul este un animal metafizic. Ființă biologică, el există în lume în primul rând prin intermediul organelor de simț (...) Viața simțurilor se asociază pentru

* Lector universitar doctorand, Departamentul de Drept Rm. Vâlcea, Facultatea de Drept și Administrație Publică Rm. Vâlcea, Universitatea Spiru Haret, București, (d.v.tita.dvl@spiruharet.ro);

ființa umană unui sens al vieții, pentru care omul este capabil să se sacrifice, dând astfel chiar morții sale un sens”.¹

Prima legătură a individului cu ceilalți o constituie limba, care reprezintă modalitate concretă prin care acesta poate fi socializat, poate comunica cu semenii săi, se poate construi. Libertatea pe care o dă fiecăruia dintre noi, de a gândi și de a se exprima așa cum dorește presupune că toți se supun limitelor care dau sens cuvintelor pe care limba le conține; în absența acestei radicale heteronomii, individului nu i-ar fi îngăduită nicio formă de autonomie posibilă².

Nou-născutul dobândește o legătură cu fiecare din semenii săi prin intermediul regulilor impuse, al Legii. „Pentru a fi liber, subiectul de drept trebuie mai întâi să fie legat (*sub-jectum*: aruncat dedesupt) de cuvintele care îl unesc cu alți oameni (...) Izolată de orice legătură cu semenii săi, ființa umană este sortită idioției, în sensul etimologic al termenului (grecescul *idios*: care este redus la sine însuși). Este, de altfel, amenințat de idioție cel care, închis în propria viziune asupra lumii, este incapabil să înțeleagă că sunt posibile și altele, adică acela incapabil de a se armoniza cu semenii săi în ceea ce privește o reprezentare a lumii în care fiecare să-și aibă locul meritat”.³

Societatea, sau mai precis instituția societății, reprezintă o magmă de semnificații imaginare sociale, pe care o putem numi o lume de semnificații. Ea trebuie să își definească identitatea, articulațiile, raporturile cu obiectele pe care le conține în orice moment. Fiecare societate se definește într-un mod propriu, având la bază raporturile între natură și cultură. De asemenea, societatea mai are la bază și nevoile și dorințele indivizilor care o compun, fără de care nu ar putea exista lumea umană, colectivitate sau cultură.

În interiorul societății, indivizii dau naștere la relații între ei, fără ca individualitatea fiecăruia să fie eliminată. Indivizii, din contră, creează fiecare prin raporturile în care sunt părți, o dimensiune transindividuală, care constituie originea și fundamentul colectivității.

Membri unei societăți, luați ca atare sau ca persoane sociale, instaurează prin interacțiunile dintre ei lumea semnificațiilor, prin care se recunosc ca atare, regulile de funcționare a sistemului, delimitează sferile colectivității și ale individualului.⁴ Putem vorbi, în ceea ce privește individul și societatea de o ontogeneză a subiectului. Această ontogeneză constituie un proces de individualizare sau, mai precis, de individualizare în serie. Este vorba despre un proces transductiv, aproximativ ca cel al cristalizării într-o soluție saturată, în cursul căruia ființa se dedublează dând naștere la o nouă structură: o primă individualitate produce un individ, dar individul nu este în totalitate individualizat, procesul continuând cu o nouă individualitate, care face să existe fiecare om ca persoană socială. Indivizii dau naștere între ei la relații interindividuale, exterioare, care îi leagă, dar nu penetrează și interiorul individual⁵.

¹ Supiot, A., *Homo Juridicus. Eseu despre funcția antropologică a dreptului*, Editura Rosetti Educațional, București, 2011, p. 9;

² Supoit, A., [2], p. 10;

³ Idem;

⁴ Apud Meylan, J.-H., *Essai pour une systemique du droit*, Schulthess Medias Juridiques S.A. Geneve-Zurich-Bale, 2010;

⁵ Apud Meylan, J.-H., *Essai pour une systemique du droit*, Schulthess Medias Juridiques S.A. Geneve-Zurich-Bale, 2010;

Pe cale de consecință, societatea trebuie văzută ca un sistem format din interacțiuni. „Prin societate noi înțelegem un ansamblu de indivizi și de grupuri care interacționează în baza unor reguli și valori comune de acțiune și gândire și care se consideră ca aparținând unui același tot pe care îl reproduc sau trebuie să îl reproducă de fiecare dată când acționează urmărind propriile interese”.⁶

Membri unei societăți instaurează o lume de semnificații – imaginarul – în care se recunosc, dau naștere la reguli care asigură funcționarea sistemului, își delimitează sferile de acțiune sociale și individuale. „Ei perpetuează prin interacțiunile lor, inventându-și și reinventându-și fără încetare societatea proprie. Cu alte cuvinte, societatea nu are altă origine și nici altă consistență sau existență decât aceste interacțiuni, iar pe de altă parte, societatea pe care indivizii o instaurează prin interacțiunile lor îi consacră ca membri ai ei, ca persoane sociale.

Este vorba, deci, de un sistem autopoietic – chiar și pentru că de la nașterea lor și până în timpurile moderne societățile au avut tendința, pentru a-și asigura o mai bună legitimitate, de a disimula această origine (interacțiunile individuale) incluzând în imaginarul lor un mit fondator”.⁷

Societatea este compusă din sisteme individuale, care, la rândul lor, se constituie prin agregare, în alte sisteme (familie, întreprindere ș.a.), ce reprezintă, la rândul lor, componente ale societății, fiecare din ele având un rol regulator: economia, sistemul juridic, sistemul de învățământ etc. ”Fiecare societate umană este în felul ei un educator al rațiunii. Structura a ceea ce numim „societate” este compusă din legături ale cuvântului, care îi alătură pe oameni unii altora, și nu este deci posibilă, din acest punct de vedere, nicio societate animală”.⁸

În concepția naturalismului social, societatea este un fapt natural, care se naște din instinctul uman de apropiere între indivizi, binele comun fiind indivizibil și nefiind identic cu binele individual, al fiecărui membru al acesteia. „Nicio formă de asociere umană nu poate funcționa în mod adecvat fără instituirea unui minimum de reguli de conduită, putându-se afirma că societatea se naște odată cu geneza normei. Rolul normei este legat de organizarea vieții sociale pe baze raționale, societatea funcționând în mod independent de voințele individuale, ca o conștiință colectivă (E. Durkheim) de la care emană regulile și obligațiile ce reglementează existența în comun și care fixează și transmite din generație în generație necesitatea sau indezirabilitatea unor acțiuni, cultivând tradiția spre o ordine socială, caracteristică modului de desfășurare stabilă a vieții colective”.⁹

În ceea ce privește relația dintre societate și drept, „în raport cu societatea globală și viitorul, dimensiunea juridică a realității de azi și de mâine se configurează interdependent și interferent cu alte dimensiuni: economică, politică, morală, științifică, religioasă, managerială, comunicațională ș.a. (...) ca element al controlului social și constituent normativ al construcției sociale, Dreptul pedepsește, descurajează, anihilează, controlează,

⁶ Godelier, M., *Au fondement des sociétés humaines, ce que nous apprend d'anthropologie*, Paris, 2007 citat în Meylan, J.-H., *Essai pour une systémique du droit*, Schulthess Médias Juridiques S.A. Geneve-Zurich-Bale, 2010, pp. 32-33;

⁷ Meylan, J.-H., [5], pp. 33-34;

⁸ Legendre, P., *De la Société comme Texte. Linéaments d'une anthropologie dogmatique*, Fayard, 2001, în Supiot, A., *Homo Juridicus. Eșeu despre funcția antropologică a dreptului*, Editura Rosetti Educațional, București, 2011, p. 11;

⁹ Craiovan, I., *Filosofia dreptului sau dreptul ca filozofie*, Editura Universul Juridic, București, 2010, p. 32;

previne, convinge, protejează și organizează. Totul este ca Dreptul să se înscrie pe linia de evoluție a unor tendințe dezirabile, să servească finalitățile și condiția umană a unui timp istoric, afirmându-și în același timp, specificitatea și complexitatea sa, ca tehnică, știință, artă”.¹⁰

Analizând relația dintre puterea politică și sistemul de drept este important de semnalat faptul că dreptul a reprezentat încă din perioada veche un instrument de conservare a dominației unui grup restrâns asupra majorității populației, după ce religia, totemismul și tabuurile nu mai corespundeau interesele unei societăți în plină evoluție. Totodată, dreptul oferă protecție atât grupului dominant, dar, mai ales la ora actuală, mării majorități a populației, prin recunoașterea drepturilor individuale. Dacă în lumea veche aplicarea unei sancțiuni se realiza mai mult aleatoriu, la ora actuală sancțiunile se aplică folosindu-se reguli referitoare la persoană sau faptă, în mod concret¹¹.

Statul și dreptul se află într-o strânsă corelație, ambele având o puternică înrâurire asupra individului și drepturilor sale fundamentale. „Corelația stat-drept este denaturată sau optimizată în funcție de regimul politic înțeles ca modul de angajare a raporturilor politice, ca expresie a adecvării statului la scopurile puterii și la menirea exercitării ei (...) paleta largă în care se constituie și evoluează regimurile politice, de la cele cu caracter democratic la cele totalitare, este în strânsă legătură cu gradul de oglindire a voinței și intereselor cetățenilor la instituirea acestor regimuri”.¹²

Adagiul latin „*status rei publicae*” însemna pentru poporul roman și pentru magistrații din acea vreme „starea lucrurilor publice” sau „situația conducerii vieții publice”¹³, din acest adagiu provenind cuvântul „stat”, care, cu timpul a încetat să mai însemne formă sau stare a mediului politic și a devenit sinonim cu unitatea politică, instituție care stă la baza unui popor și care poate supraviețui venirii și plecării nu numai a guvernelor, ci și a formelor de guvernare.¹⁴

În contextul actual, mai ales în țările care au fost înlăturate regimurile totalitare, se pune problema clarificării conținutului sintagmei „stat de drept”, considerându-se că reorganizarea societății post-totalitară se poate realiza numai în prezența statului de drept. Evoluția statelor în care au guvernat regimuri totalitare nu se poate realiza decât în contextul asimilării valorilor proprii democrațiilor vechi și pe deplin dezvoltate.

Este de la sine înțeles că un stat de drept, în care se asigură domnia legii, iar drepturile omului sunt recunoscute și apărate, se organizează pe baza principiului separației puterilor în stat, puterea judecătorească dobândind un rol și o forță de natură să asigure respectarea sferei juridice a fiecărui individ și a instituțiilor etatice legitime.

Trăsăturile definitorii ale statului de drept, sintetic prezentate ar fi: subordonarea puterii față de drept; structurarea piramidală a puterii și difuzarea ei unui număr mare de organisme; garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale indivizilor; participarea cetățenilor la exercitarea puterii prin două modalități: a) controlul jurisdicțional al respectării

¹⁰ Idem, pp. 280-281;

¹¹ Apud Craiovan, I., *Filosofia dreptului sau dreptul ca filozofie*, Editura Universul Juridic, București, 2010, p. 293;

¹² Craiovan, I., [10], p. 293;

¹³ Brun, H., Tremblay, G., *Droit constitutionnel*, Les Editions Yvon Blais Inc., Quebec, 1990, p. 61, citat în Bădescu, M., *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Sitech, Craiova, 2011, p. 73;

¹⁴ Bădescu, M., *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Sitech, Craiova, 2011, p. 73;

dreptului de către organele statului, prin recursul jurisdicțional împotriva actelor ilegale ale autorității și b) controlul de natură politică, exercitat prin adunări alese; limitarea fiecăreia din cele trei puteri: legislativă, executivă și judecătorească de către celelalte două. Ierarhizarea puterii executive și a puterii judecătorești care să permită controlul între autoritățile existente în sistemul aceleiași puteri.¹⁵

Nu în ultimul rând, trebuie să accentuăm faptul că, mai ales în societățile post-totalitare, pentru realizarea deplină a statului de drept, este imperios necesar ca societatea civilă să se cristalizeze și să devină o forță deloc de neglijat în tot ceea ce înseamnă proces democratic. Totodată, mai este nevoie, pentru existența și consolidarea statului de drept, ca regimul constituțional să fie efectiv, să acționeze în mod clar și nu doar la nivel declarativ. „Dreptul, în contextul statului de drept, trebuie să asigure previzibilitatea și securitatea, fiind un drept demn de încredere, optimizator pentru relațiile sociale, cu norme juridice clare, stabile, durabile, cunoscute publicului, generale și neretroactive, coerente și susceptibile de supunere față de ele, elaborate de către cei autorizați de lege să le investească cu forță de constrângere, obligatorii pentru toți cetățenii sau funcționarii publici (...) Corolarul statului de drept trebuie să îl constituie consacarea, garantarea și promovarea drepturilor omului la nivelul standardelor internaționale, realizarea climatului favorabil manifestării și valorificării persoanei umane, ca un criteriu fundamental de moralitate care să releve în ce măsură statul și dreptul sunt, în mod efectiv, pentru om”.¹⁶

Dacă vom accepta că statul reprezintă o societate organizată, având un guvernământ autonom, va rezulta că toți suntem membri ai statului, acesta din urmă constituind acoperișul juridic al unui fenomen sociologic, colectivitatea în întregime, denumită mai precis națiune sau societatea civilă care acoperă societatea civilă.¹⁷

În starea naturală, Epoca de Aur a omenirii, nu se poate spune că nu existau legături între indivizi și că fiecare trăia izolat de ceilalți, fără nicio protecție a unui împotriva celorlalți. În realitate, oamenii aveau această protecție, poate și pentru că, în linii generale, oamenii au nevoie unii de alții. Nu în ultimul rând, există anumite legături sociale de natură privilegiată, familia fiind una din acestea, care, totodată, constituie mijlocul fundamental de conservare a individului. Această noțiune, de conservare a individului trebuie să capete și un sens militar: familia apără individul în conflictele și neînțelegerile pe care le are cu ceilalți.¹⁸

După Kant, statul constituie „o multitudine de oameni care trăiesc în conformitate cu dreptul și asociați printr-un contract”.¹⁹ Pentru ca legea să fie eficientă și să nu rămână un „raționament gol”²⁰ trebuie ca puterea publică să fie un element important în stat, care are ca scop punerea în operă a dreptului natural. Sfârșitul războiului tuturor împotriva tuturor nu se poate înfăptui decât prin intermediul rațiunii, care poate fonda statul. Constrângerea transformă starea precară a libertăților din starea de natură în stare de drept.

¹⁵ Apud Rigaux, Fr., *Introduction à la science du droit*, Editions Ouvrieres, Bruxelles, 1974, pp. 35-36; citat în Craiovan, I., *Filosofia dreptului sau dreptul ca filozofie*, Editura Universul Juridic, București, 2010, p. 296;

¹⁶ Craiovan, I., [10], pp. 296-297;

¹⁷ Hauriou, A., Gicquel, J., *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Editions Montchrestien, Paris, 1980, p. 96;

¹⁸ Lazzeri, Ch., *Droit, pouvoir et liberté*, Presses Universitaires de France, Paris, 1998, p. 242;

¹⁹ Kant, I., citat în Bădescu, M., *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Sitech, Craiova, 2011, p. 73;

²⁰ Bădescu, M., [15], p. 73;

Prin intermediul dreptului starea de natură este înlocuită cu societatea civilă – oamenii se nasc cu drepturi, iar scopul statului este ocrotirea, asigurarea acestora.²¹

În opinia lui Leon Duguit²², „statul este forță”, care trebuie pusă în serviciul dreptului pentru a fi legitimă, aceeași concepție fiind îmbrățișată și de Rudolf von Ihering, care susținea că dreptul se naște din puterea celui mai tare care, ghidat de propriul său interes, restrânge prin normă propria sa putere.²³

Statul impune populației un set de norme obligatorii, necesare pentru atingerea scopului său – binele comun – norme care trebuie respectate, iar în situația în care sunt încălcate, instituții etatice specializate sancționează o astfel de manifestare. ”Ordinea etatică se deosebește de celelalte ordini sociale prin aceea că este o ordine de constrângere (...) Ordinea etatică este o ordine de constrângere mai ales întrucât ea este o ordine care stabilește constrângerea. Normele sale se caracterizează prin aceea că ele statuează un act de constrângere specific, care va fi exercitat potrivit unor anumite condițiuni de către un individ împotriva altui individ”.²⁴ Statul exercită această constrângere, de a face sau a nu face ceva, potrivit normelor juridice, pentru a se ajunge la o anumită educație socială în așa fel încât niciun individ să nu ajungă în situația de a fi constrâns, ci de a acționa conform conștiinței proprii astfel modelată.

Deoarece omul acționează în societate, intrând în raporturi cu semenii săi, activitatea sa trebuie să fie reglementată de norme juridice. Ansamblul acestora – dreptul – în nașterea și dezvoltarea sa suportă numeroase influențe din partea „componentelor cadrului fizic înconjurător și din partea componentelor sistemului social (economia, politica, morala etc.)”²⁵.

Factorul uman este cel care prezintă cel mai mare interes pentru legiuitor, deoarece omul este cel care are cea mai mare influență asupra realităților înconjurătoare. Pornind de la naștere, fiecare individ învață să fie social, își însușește diferitele reguli de conviețuire, dobândește aptitudini în a răspunde tuturor cerințelor exterioare lui. Norma juridică este cea care modelează comportamentul fiecăruia, în așa fel încât să nu existe încălcări ale regulilor prestabilite de conviețuire.

În centrul atenției și al preocupărilor legiuitorului – în calitatea sa de creator de drept – se plasează drepturile fundamentale ale individului, drepturi care „garantează egalitatea deplină a tuturor oamenilor, posibilitatea lor de manifestare nestingherită în temeiul demnității și al libertății, pentru că omul, după natura sa, este o ființă demnă și liberă”²⁶.

Ceea ce permite societății să progreseze și individului să beneficieze de avantajele sociale, este respectul legii naturale, realizat printr-un dublu imperativ: pe de o parte individul trebuie să facă tot ceea ce este conform cu solidaritatea socială, pe de altă parte să nu facă nimic din ceea ce este contrar acesteia.

Statul nu poate crea un drept arbitrar, legiuitorul fiind ținut să creeze un sistem de responsabilități ale puterilor publice, care să păzească cetățenii de arbitriul guvernanților.

²¹ Idem, pp. 73-74;

²² Duguit, L., *Manuel de droit constitutionnel*, Paris, 1936, p. 26;

²³ Ihering, von, R., *L'evolution du droit*, Marseq, 1901, p. 168, citat în Bădescu, M., [15], p. 74;

²⁴ Kelsen, H., *Teoria generală a statului*, trad. J. Vermeulen, E. Glaser, Oltenia, 1928, pp. 5-24, citat în Craiovan, I., [10], p. 227;

²⁵ Popa, N., *Teoria generală a dreptului*, Editura C.H. Beck, București, 2012, p. 51;

²⁶ Popa, N., [26], pp. 58-59;

Pe de altă parte, cetățenii trebuie să se supună legii, nu neapărat ca efect al constrângerii, ci ca respect al solidarității sociale. Individul are o sferă juridică pe care statul nu o poate nesocoti, iar libertățile fundamentale sunt necesare pentru realizarea armoniei în societate.

Statul are, de asemenea, obligații față de cetățenii săi, în ceea ce privește sănătatea, asistența socială, învățământul, asistența persoanelor vârstnice ori care prezintă diferite disfuncții fizice sau psihice. Toate aceste obligații sunt corelate cu drepturi ale indivizilor care compun acel stat.

Pornind de la ideea de solidaritate socială, se regăsește teoria dreptului natural, superior celui pozitiv, trecând prin scrierile lui Grotius, teoria libertăților individuale înscrisă în Declarația Revoluției franceze și, apoi, în celelalte instrumente de protecție a acestora, realizate ulterior. „Noțiunea de drepturi ale omului își transcende recunoașterea prin intermediul textelor: textele internaționale (sau naționale) nu «creează» drepturile omului, ci le recunosc și, pe unele, le erijează în categorii juridice, conferindu-le un regim de protecție”²⁷

Încă de la venirea sa pe lume, omul, prin chiar calitatea sa de om, are anumite drepturi subiective, care sunt drepturi naturale individuale. El se naște liber, înțelegându-se libertate fizică și psihică, iar această libertate determină obligația celorlalți de a respecta dezvoltarea liberă, fizică, psihică, intelectuală, morală, această obligație *erga omnes* constituind chiar fundamentul dreptului. Chiar prin naștere oamenii dobândesc aceleași drepturi, fiind liberi, iar această libertate trebuie respectată de către stat.

Obligația statului de a respecta drepturile și libertățile fundamentale ale omului este „aceeași în toate timpurile, în toate țările, la toate popoarele; ea este fondată pe drepturile individuale naturale ale omului, care au fost, sunt și vor fi întotdeauna și peste tot, pentru toți oamenii, aceleași drepturi”²⁸.

În ceea ce privește raporturile interstatale, este evidentă preocuparea acestora în privința cooperării în materia drepturilor esențiale ale omului. În această materie, recunoașterea drepturilor fundamentale ale omului are rădăcini adânci, pornind de la ideile lui Aristotel despre dreptul natural, trecând prin scrierile Sfinților Părinți, cele ale lui J.J. Rousseau și ale celorlalți iluminiști și concretizându-se, așa cum am mai arătat, în timpul Revoluției franceze și prin Declarația americană de independență.

Începând cu secolul XIX au apărut primele instrumente juridice de transpunere în practică a acestor drepturi, pentru ca, în perioada interbelică, și mai ales după cel de-al doilea război mondial, protecția juridică a drepturilor omului să apară ca un imperativ al comunității internaționale. Acest lucru s-a concretizat „în perioadele ce au urmat, într-un impresionant ansamblu de reglementări cu caracter universal, regional sau sectorial, ca urmare, mai ales, a perpetuării practicii încălcării drepturilor omului în statele cu regim comunist”²⁹.

În anul 1948, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a adoptat Declarația Universală a Drepturilor Omului, căreia i-au urmat un număr de peste 60 de convenții și declarații.

²⁷ Sudre, Fr., *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 46;

²⁸ Duguit, L., [23], p. 4;

²⁹ Mîga-Beșteliu, R., *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Editura All, București, 2007, p. 172;

Declarația Universală a Drepturilor Omului a fost proclamată și adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948, fiind instrumentul care a marcat începutul unei noi etape în domeniul protecției juridice a drepturilor omului, a drepturilor fundamentale ale acestuia.

Această Declarație este primul document internațional cu vocație universală în această materie, prin intermediul căruia s-a încercat unificarea concepțiilor în ceea ce privește protecția juridică a drepturilor omului. „Sursele filosofice ale Declarației, la care face referire și Preambulul său, sunt conceptele de <demnitate umană inerentă> și natura inalienabilă a drepturilor omului”³⁰.

De asemenea, tot în Preambul se regăsesc și sursele istorice ale Declarației, în referirea la „nerespectarea și disprețul pentru drepturile omului” care au generat „acte de barbarie care au ultragiat conștiința omenirii”, pentru ca finalul acestuia să aducă recunoașterea faptului că drepturile și libertățile cuprinse în Declarație reprezintă „un standard comun de împlinire pentru toate popoarele și națiunile”.

Declarația arată că drepturile care o formează nu au un caracter absolut, statele putând adopta acte normative care să limiteze exercițiul acestora. Dar această limitare poate fi făcută doar pentru „asigurarea recunoașterii corespunzătoare și respectării drepturilor celorlalți și a compatibilității cu cerințele îndreptățite privind moralitatea, ordinea publică și bunăstarea generală într-o societate democratică”³¹.

Declarația Universală a Drepturilor Omului a devenit „o bază pentru diferitele organe ale Organizației Națiunilor Unite în vederea protecției drepturilor. Declarația a însemnat, totuși, doar începutul unui proces, acela al elaborării unor tratate internaționale care să constituie baza dreptului internațional al drepturilor omului”³².

Aceleași rațiuni, care au condus la crearea Organizației Națiunilor Unite și la elaborarea și adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, au condus, la nivelul Europei, la crearea unor structuri și acte menite să asigure protecția juridică a drepturilor omului. Reacția împotriva sistemelor politice fasciste a fost unul din factorii importanți care au determinat statele europene să înceapă identificarea și realizarea unor instrumente care conducă la ocrotirea individului.

De asemenea, după cel de-al doilea război mondial, un alt tip de sistem politic apărut – cel comunist – a determinat afirmarea necesității ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

În anul 1950 a fost semnată la Roma Convenția europeană a drepturilor omului (Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale), care a intrat în vigoare în anul 1953. Prin intermediul acesteia s-a pus la punct un sistem instituționalizat de protecție a drepturilor omului, iar „o dată cu aceasta, drepturile omului au intrat pe deplin, pe plan european, în domeniul dreptului pozitiv; a fost creat un regim juridic al drepturilor, precum și un sistem de protecție prin acțiunea în justiție. În timp, semnificația Convenției europene a drepturilor omului a fost considerabil îmbogățită de vasta jurisprudență a Curții europene a drepturilor omului”³³.

³⁰ Selejan-Guțan, B., *Protecția europeană a drepturilor omului*, Editura AllBeck, București, 2004, p. 9;

³¹ art. 29, alin. 2 din Declarația Universală a Drepturilor Omului;

³² Selejan-Guțan, B., [31], p. 11;

³³ Selejan-Guțan, B., [31], p. 30;

Obiectul Convenției europene a drepturilor omului îl reprezintă drepturile și libertățile fundamentale ale omului, protecția acestora, la baza sa stând două documente fundamentale în acest domeniu: Declarația Revoluției franceze din 1789 și Declarația Universală a Drepturilor Omului, „unul intern cu valoare universală, celălalt adoptat de o organizație internațională cu vocație universală prin însăși menirea ei”³⁴.

Respectarea și apărarea drepturilor omului constituie esența societății democratice, acest lucru având drept consecință faptul că, la apărarea acestora vor contribui toate componentele statului. Drepturile fundamentale ale omului, ca și necesitatea apărării acestora au apărut întâi în lupta politică, rezultat al unor ideologii, pentru ca mai târziu să capete pozitivitate și juridicitate prin încorporarea în norme de drept.

Bibliografie:

1. Supiot, A., *Homo Juridicus. Eseu despre funcția antropologică a dreptului*, Editura Rosetti Educațional, București, 2011;
2. Meylan, J.-H., *Essai pour une systemique du droit*, Schulthess Medias Juridiques S.A. Geneve-Zurich-Bale, 2010;
3. Craiovan, I., *Filosofia dreptului sau dreptul ca filozofie*, Editura Universul Juridic, București, 2010;
4. Bădescu, M., *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Sitech, Craiova, 2011;
5. Hauriou, A., Gicquel, J., *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Editions Montchrestien, Paris, 1980;
6. Lazzeri, Ch., *Droit, pouvoir et liberté*, Presses Universitaires de France, Paris, 1998;
7. Duguit, L., *Manuel de droit constitutionnel*, Paris, Anciennes Maison Thorin et Fontemoing, E. de Boccard, Editeur, Paris, 1923;
8. Popa, N., *Teoria generală a dreptului*, Editura C.H. Beck, București, 2012;
9. Sudre, Fr., *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Editura Polirom, Iași, 2006;
10. Miga-Besteliu, R., *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Editura All, București, 2007;
11. Seleşan-Guțan, B., *Protecția europeană a drepturilor omului*, Editura AllBeck, București, 2004;
12. Bîrsan, C., *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, vol. I *Drepturi și libertăți*, Editura All Beck, București, 2005.

³⁴ Bîrsan, C., *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, vol. I *Drepturi și libertăți*, Editura All Beck, București, 2005, p. 6;